

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Тома Ив. Томов

на дисертация за присъждане на образователна и научна степен ДОКТОР
на тема: ПЕСНИТЕ НА АРФИСТА В КОНТЕКСТА НА ЕГИПЕТСКАТА
ЛИТЕРАТУРНА ТРАДИЦИЯ

(II хил. до Р. Хр. – средата на I хил. до Р. Хр.)

с автор Йордан Чобанов

Становището се основава на представен от докторанта дисертационен труд в обем от 207 страници, включващ и 42 фигури. Той е структуриран в увод, три глави със съответни подраздели, заключение, самооценка за приносите и библиография, обхващаща 7 заглавия на кирилица и 102 на латиница. Като цяло, дисертацията е с добро графично оформление.

Изследването, базирано на отлично овладян изворов материал и умел изследователски подход, си поставя няколко основни цели. Сред тях се открояват обособяването на термини и критерии специфични за този вид изворов материал, сравнителен анализ със сходни текстове от други периоди и определяне характера на самите песни, както и превод на всички текстове в оригинал. Реализирането на тези цели води до разбиране смисъла на текстовете и причината, поради която песните се изписват в гробниците.

Уводът представя в резюмиран вид проблемната ситуация, основната изследователска теза, целта, предмета и обекта на изследване, както и конкретните изследователски задачи. Ясно са изведени и съответните ограничения. Във фокуса на дисертационния труд е поставена необходимостта от подобно изследване, поради липсата на яснота относно белезите, смисъла на песните и тяхното функциониране в средата на египетската гробница.

Методологията на изследването се основава на превод на всички произведения целящ да определи вътрешната структура на текстовете и главните теми, които се обсъждат в тях. На следващо място идва събирането и съпоставянето на всички сцени и текстове от гробниците, които се срещат в контекста на „Песните на арфиста”. Взета е под внимание и спецификата на египетските погребални съоръжения от времето на XIX и XX дин., която показва, че въпреки липсата на канон, подредбата на сцените, техният подбор и място на поставяне се основават на общи принципи и цели.

В първа глава на дисертацията авторът разглежда основния корпус от „Песни на арфиста”, който е изписан по стените на гробниците на частни лица от времето на Новото царство и по-специално в периода след епохата на Амарна – XIX-XX дин. (около 1323 – 1069 г. пр. Р. Хр.) и констатира липсата на съчинение, което да обхваща всички представители на групата и да дава информация за публикациите, преводите, изследванията и съдържанието на текстовете. Направен е и изчерпателен аналитичен обзор на публикациите и изследванията по разглежданата тематика.

Като едно от достойнствата на представения труд може да се третира оформянето на самостоятелна глава, в която са поместени превод, транслитерация и библиографска справка на всички, известни до този момент песни от периода. Особено интересен и иновативен момент в тази глава са приложените прерисовки или снимки на текстовете и планове на гробниците, с обозначена позицията на песните в тях. След преводите на песните е приложен и кратък граматически коментар. Направен е и опит за подредба на песните по хронологичен ред.

Следващата **втора глава** е посветена на изясняване на предназначението на песните, контекст на песните, ключови термини, свързани с „Песните на арфиста”,

видове „Песни на арфиста” и вътрешна структура. Особено важен и приносен момент в тази глава е заключението, че „Песните на арфиста” имат изцяло погребален характер, а тяхното изписване в гробницата се обуславя от желанието да се гарантира състоянието на блажен в Отвъдното за собственика. Според автора в нито един от засвидетелстваните случаи в обкръжението на „Песните на арфиста” не се появяват сцени със светски характер. И още, независимо от мястото си на изписване, песните служат като ритуален паралел на сливането на мъртвия с Ре и Озирис и от там на неговата способност безпрепятствено да влиза и излиза от Отвъдното.

Добре е очертана част от методологията на изследването, основаваща се на разработването на терминологичен апарат, свързан с „Песните на арфиста”. Авторът уточнява ключови за разбирането на „Песните” термини, проследява тяхната връзка с други изрази и понятия от египетската литературна традиция, за да достигне до разбиране на самите текстове.

Като едно от достойнствата на представения труд може да се посочи теза на автора, че изхождайки от съдържанието на „Песните на арфиста” той ги разделя на две обособени групи, в които се обсъждат общи за всичките представители на групата теми. В края на главата е направен важният извод, че египтяните не разграничават по функция двата типа „Песни на арфиста”, тъй като те не се различават като позициониране или контекст в гробниците. Единствената разлика между двата типа песни се явява това, върху което се акцентира в тяхното съдържание.

Следващата **трета глава** представя съпоставката на „Песните на арфиста” с други сходни песни от предходни периоди, изписвани в гробниците на египетските велможи. Целта на докторанта е да се определи доколко те са свързани с традицията на „Песните на арфиста”. Според него химните към Хатхор от Старото и Средното царство и песните, посветени на Амон от времето на XVIII дин. не отговарят на белезите на „Песните на арфиста” и принадлежат на друга традиция. Той стига до извода, че „Песни на арфиста” са съществували със сигурност през времето на XVIII дин., но те не са записвани по стените на гробниците от периода. Обяснението за това е факта, че те са пряко свързани със съдбата на човека в Отвъдното.

Заключението съдържа обобщение на най-съществените резултати от проведеното изследване. Изводите са добре обвързани с проблемите, поставени в първите глави на дисертацията. Като най-съществен момент е посочено, че съдържанието на „Песните на арфиста” ги причислява към жанра на поученията и по-специално към под жанра на тъй наречените „песимистични текстове” или „текстове със спекулативен характер”. Те не се ограничават само до периода на XIX и XX дин, не са еднородни и могат да се разделят на два типа (поучения и „заупокойни литургии”, свързани с култа на починалия), които принадлежат на различни литературни традиции. Тук искам да открия като безспорен принос, обогатяващ фонда от научно знание в областта на египтологията, събирането на едно място и превода на всички представители на „Песните на арфиста”. На второ място идват, установените от докторанта закономерности, че обграждащите текста изображения не представят конкретно събитие, а имат по-скоро символичен характер. На трето място, независимо от мястото на изписване в гробницата „Песните на арфиста” изпълняват функцията на ритуален паралел на сливането с Ре и Озирис и от там дават възможност за свободно преминаване между световите. На четвърто, макар и принадлежащи към различни литературни традиции всички „Песни на арфиста” изпълняват една и съща функция в гробницата. Смесовата разлика между двата типа песни се явява само в това, върху което се акцентира в различните текстове. Не на последно място стои интерпретацията и новото осмисляне на взаимоотношението между ключовите термини от текстовете.

Резултатите от дисертационното изследване са представени в четири научни публикации, половината от които в реферирани издания.

Авторефератът на дисертацията като форма, обем и съдържание отговаря на нормативните изисквания.

Към общите достойнства на представената дисертация бих отнесъл отличната фактологична и методологична осведоменост и компетентност; проявената способност за концептуализация, умението добре да се структурира, да се систематизира и обобщава, както и умелото боравене с детайли от анализа, които в много случаи са използвани като допълнителни аргументи към тезите; изчистения, аналитичен стил на изложение: фактологична аргументираност и логическа обосновааност на изводите; добросъвестност в цитирането; стегнатост и консистентност на изложението.

Към така представения дисертационен труд имам следната забележка, която се отнася до несъразмерността на главите с доминираща огромна първа глава (84 с.), намалената наполовина втора глава (47 с.) и миниатюрна трета със скромните 17 страници. Във въведението докторантът обяснява, че причина за това е целта му тази глава да послужи като справочник за следващите изследователи на песните. Струва ми се, че по-полезно би било, ако събраният материал се оформи като отделно приложение и по този начин се намали обема на текста първа глава.

Горната констатация е несъществена по характер и не накърнява положителната ми оценка на дисертационния труд. Като цяло Йордан Чобанов се е справил успешно с основното изискване към един докторант - да покаже, че е в състояние да провежда научно изследване, че има съответния капацитет да изпълнява изследователски задачи. Той представя задълбочен дисертационен труд, в който подхожда многоаспектно към разглеждания проблем.

Моите лични впечатления от докторанта потвърждават убеждението ми, че той има потенциал за успешна професионална реализация в сферата на научните изследвания. Завършил висшето си образование в НБУ със степен „бакалавър” и „магистър по Египтология”, той продължава обучението си като редовен докторант по Египтология в НБУ, департамент „Средиземноморски и Източни изследвания”. Проявява забележително усърдие и систематичност в подготовката на дисертационния си труд, плюс воля и инициативност в търсенето на допълнителни възможности за професионално усъвършенстване и повишаване на компетенциите си чрез участия в редица научни форуми у нас и в чужбина. Притежава добри комуникативни и компютърни умения, чувство за отговорност, капацитет за работа в екип, креативност и ясно изразен интерес към изследователска дейност.

На базата на гореизложеното, в заключение предлагам на автора на предложения дисертационен труд - Йордан Чобанов, да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор”.

28.02.2013 г.

Рецензент:

доц. д-р Тома Ив. Томов